

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ І ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

УДК 331.5

JEL classification J 8, M 12, M 53

DOI: 10.35774/rarrpsu2020.25.108

Тетяна КОСТИШИНА

доктор економічних наук, професор
завідувачка кафедри управління персоналом,
економіки праці та економічної теорії
Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
E-mail: Tkost2017@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4776-5150

Лариса СТЕПАНОВА

кандидат економічних наук, доцент
доцентка кафедри управління персоналом,
економіки праці та економічної теорії
Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
E-mail: lara.stepanova@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-0483-5657

Владислав СТУДЕНЕЦЬ

здобувач кафедри управління персоналом,
економіки праці та економічної теорії
Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
E-mail: studvlad114@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-6065-2153

СИНЕРГІЯ ОСВІТИ, ПРАКТИКИ ТА НАУКИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

АНОТАЦІЯ

Вступ. У сучасних умовах розвитку національної економіки освітньо-наукова і практична складові є найактуальнішими у формуванні конкурентоспроможності підприємств. Саме синергічне поєднання зазначених складових сприяє підвищенню рівня менеджменту персоналу, його трудового потенціалу, забезпеченню ефективності трудової діяльності.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розроблення практичних рекомендацій щодо напрямів синергічного поєднання освіти, практики й науки в контексті забезпечення ефективності трудової діяльності.

Методи. У статті використані монографічний метод, аналіз, метод узагальнення наукових підходів, метод соціологічного опитування.

Результати. Авторами статті здійснено теоретичний аналіз освітніх і наукових чинників забезпечення ефективності трудової діяльності. Проведено соціологічне опитування студентів стосовно впливу освітніх чинників на результативність практичної діяльності випускників. Визначено, що висока частка практичної складової в освітніх програмах сприяє набуттю вмінь і навичок, розвитку професійного й особистісного потенціалу. Розроблено напрями забезпечення ефективності трудової діяльності через урахування організації оплати, мотивації праці, удосконалення нормування праці, підвищення її творчого характеру та відповідальності

працівників за результати праці.

Висновки. Проведене дослідження дає змогу узагальнити наукові підходи до синергічного поєднання освіти, науки та практики в контексті забезпечення ефективності трудової діяльності.

Ключові слова: ефективність; ефективність трудової діяльності; освіта; синергія, практика, наука.

Формули 3, Рис. 0, табл. 1, бібл. 10.

Tetyana KOSTYSHYNA, Larysa STEPANOVA, Vladyslav STUDENETZ

SYNERGY OF EDUCATION, PRACTICE AND SCIENCE IN THE CONTEXT OF ENSURING THE EFFICIENCY OF EMPLOYMENT

ABSTRACT

Introduction. In modern conditions of development of national economy educational-scientific and practical components are the most actual in formation of competitiveness of the enterprises. It is the synergistic combination of the above components that helps to increase the level of personnel management, its labor potential, ensuring the efficiency of work.

Goal of the article is to theoretically substantiate and develop practical recommendations for areas of synergistic combination of education, practice and science in the context of ensuring the effectiveness of work.

Methods. The article uses a monographic method, analysis, method of generalization of scientific approaches, method of sociological survey.

Results. The article provides a theoretical analysis of educational and scientific factors to ensure the effectiveness of labor activity. A sociological survey of students on the impact of educational factors on the effectiveness of practical activities of graduates. It is determined that a high share of the practical component in educational programs contributes to the acquisition of skills, development of professional and personal potential.

The directions of ensuring the efficiency of labor activity are developed by taking into account the organization of payment, labor motivation, improvement of labor rationing, increase of creative nature of labor and responsibility of employees for labor results.

Conclusions. The study allows to generalize scientific approaches to the synergistic combination of education, science and practice in the context of ensuring the effectiveness of work.

Keywords: «efficiency»; «Labor efficiency»; «education»; «Synergy», «practice», «science».

Formula 3, Fig. 0, table. 1, bibl. 10.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. В Україні значення вищої освіти як найважливішого чинника формування не лише конкурентоспроможної економіки, а й нової якості суспільства у цілому постійно зростає. Тому проблема синергічного поєднання освіти, практики й науки є глибоко соціальною і належить до пріоритетних завдань ефективності трудової діяльності, що безпосередньо пов'язано зі системою національних інтересів, підвищенням якості життя населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі багато уваги приділено проблемам ефективності трудової діяльності, зокрема, у працях таких науковців як: С. Бандур, О. Грішнова [1], О. Дороніна [2], А. Колот [3], Е. Лібанова [4], Ю. Маршавін, І. Петрова, М. Семикіна, Л. Шаульська [5], Д. Шушпанов [6], С. Цимбалюк та інші.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо напрямів синергічного поєднання освіти, практики та науки в контексті забезпечення ефективності трудової діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Посилення в умовах глобалізації ролі інноваційних складових економічного розвитку країн, нерозривно пов'язаних із розвитком інформаційних технологій, обумовлюють необхідність підготовки висококваліфікованих спеціалістів, робоча сила яких характерна переважанням її у складі функцій елементів вищого, творчого порядку. Це стосується передусім, забезпечення підготовки робочої сили, здатної не

тільки адекватно сприймати нагромаджений попередніми поколіннями обсяг емпіричних і теоретичних знань, засвоювати їх, а й систематично підвищувати рівень конкурентоспроможності, намагаючись застосовувати творчий підхід до використання системи отриманих знань.

Варто зазначити, що в умовах формування конкурентного середовища активізація інноваційних процесів у суспільному розвитку зумовила зростання ролі освітньо-професійних чинників у забезпеченні економіки працівниками-професіоналами. Поширення й удосконалення сучасних технологій вимагає зростання рівня вимог до якості робочої сили, постійного вдосконалення знань та умінь працівників упродовж усієї трудової діяльності з метою забезпечення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці.

Результати дослідження свідчать, що скорочення чисельності середнього класу, високий рівень неофіційної та нестабільної зайнятості, проблеми соціального захисту, еміграція кваліфікованих і молодих працівників та відчуття нерівності перед законом поглиблюють проблему в Україні [7].

Сучасні загальноцивілізаційні тенденції розвитку мають системоутворювальний вплив на реформування освіти в Україні. Першою тенденцією є посилення глобалізації економіки, глибинні процеси якої зумовлені розвитком науки, технології, виробництва, що приводить до формування загальноосвітнього економічного простору і глобального інформаційного поля, інтенсивного обміну результатами матеріального та духовного виробництва. Друга тенденція полягає у можливості широкого професійного й індивідуального розвитку людини, її самореалізації у цьому світі. Саме такі тенденції значною мірою зумовлюють реформування системи освіти незалежної України [4, с. 179]. При цьому необхідно враховувати, що високий рівень стандартів освіти став вагомим чинником отримання країною конкурентних переваг. Насамперед, це стосується необхідності запровадження інформаційно-інтелектуальних технологій у навчальний процес з метою оволодіння найсучаснішими методами організації навчального процесу, істотного підвищення якості підготовки висококваліфікованих фахівців.

Водночас забезпечення доступу до світових досягнень освіти й науки, розвитку ринку освітніх послуг посилює конкуренцію між ВНЗ як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках, оскільки ті вищі, котрі не забезпечують достатню якість освіти, не витримають конкуренції. Досвід свідчить, що конкуренція – це дієвий чинник розвитку системи освіти, який обумовлює необхідність реалізації комплексу заходів з метою подолання недоліків і наслідків самоізоляції, піднесення системи освіти на рівень сучасних вимог, її інформатизацію, впровадження інноваційних технологій у практику, розроблення нових методів і критеріїв оцінки знань, подолання суперечності між внутрішньодержавним та світовим рівнем освіти, забезпечення входження вітчизняної системи освіти у світовий освітянський простір.

Перехід до постіндустріального суспільства обумовлює необхідність перегляду не тільки технологій освіти, а й безпосередньо її змісту, уточнення оптимальної структури знань для усіх вікових груп населення. Необхідне забезпечення систематичного оновлення знань із прискоренням процесів технологічних змін з метою запобігання швидкому застарінню найменш мобільної частини змісту освіти. Розвинені країни приділяють значну увагу зростанню освітньої складової людського капіталу, оскільки роботодавці зацікавлені у підготовці кваліфікованих та освічених спеціалістів для високотехнологічного виробництва. Саме тому вони допомагають навчальним закладам фінансуванням, виплачують стипендії найталановитішим студентам, забезпечують навчання безпосередньо на робочих місцях. Вкладення так званих «інвестицій» у молодих спеціалістів, яке здійснює роботодавець, означає, що він потенційно зацікавлений у закріпленні цього спеціаліста на виробництві.

Інвестиції в освіту за змістовною ознакою розділяють на формальні та неформальні. Формальні інвестиції – це отримання середньої, спеціальної вищої освіти, а також отримання іншої освіти, професійна підготовка на виробництві, різні курси, навчання в магістратурі, аспірантурі, докторантурі й інші. Неформальні – це самоосвіта індивіда: читання розвивальної літератури, вдосконалення у різних видах мистецтва, професійне заняття спортом тощо [8, с. 406].

Додаткові доходи від вищої освіти є для багатьох людей стимулом для інвестицій в освіту. Сумарні додаткові доходи, пов'язані зі здобутою освітою, мають набагато перевищувати інвестиції

в освіту, оскільки дисконтування майбутніх доходів зменшує їхню величину при приведенні до справжнього моменту часу. Інвестиції в освіту вигідні, якщо поточна вартість потоку майбутніх додаткових доходів перевищує інвестиції в освіту [8, с. 410].

Є два критерії оцінювання ефективності інвестицій в освіту:

1. Метод розрахунку чистої приведеної цінності потоку майбутніх доходів і порівняння з нею обсягу інвестицій в освіту.

2. Метод внутрішньої норми віддачі, що показує, за якої ставки відсотка поточна цінність потоку майбутніх доходів дорівнює інвестиціям в освіту [9].

Для визначення впливу освітніх чинників на результативність практичної діяльності випускників проведено анкетування студентів першого рівня підготовки (бакалавр) ищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Результати дослідження представлені у таблиці 1.

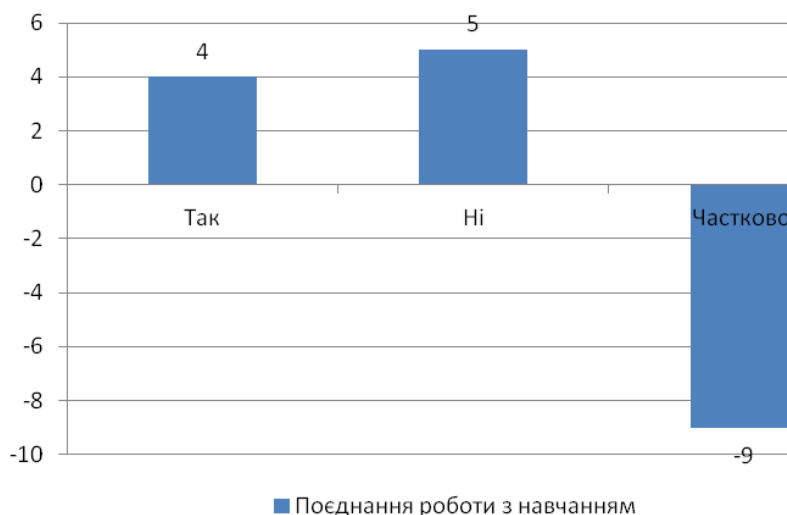
Таблиця 1

Вплив освітніх чинників на практичну підготовку студентів за 2019–2020 рр.*

Питання	Питома вага, %	
	2019 р.	2020 р.
1. Чи задовольняє вас якість викладання дисциплін?		
Так	78	82
Ні	3	5
Частково	19	13
2. Чи містили дисципліни, які викладали, практичні завдання, виробничі ситуації?		
Так	88	91
Ні	1	1
Частково	11	8
3. Чи при викладанні дисциплін використовували інтерактивні методи (кейси, ділові ігри, тренінги, мозкові штурми)		
Так	62	77
Ні	9	5
Частково	29	18
4. Чи будуть отримані знання корисними у вашій практичній діяльності?		
Так	80	85
Ні	14	10
Частково	6	5
5. Чи забезпечують вам запропоновані дисципліни набуття соціальних навичок, що відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність праці?		
Так	82	78
Ні	7	3
Частково	11	19
6. Чи поєднуєте ви навчання з роботою?		
Так	84	88
Ні	5	10
Частково	11	2
7. Чи отримуєте ви при проходженні виробничої практик необхідні знання та вміння?		
Так	80	92
Ні	6	-
Частково	14	8

* Джерело: складено авторами

Дослідження показало високу частку та позитивну динаміку студентів, що поєднують роботу з навчанням (рис. 1).

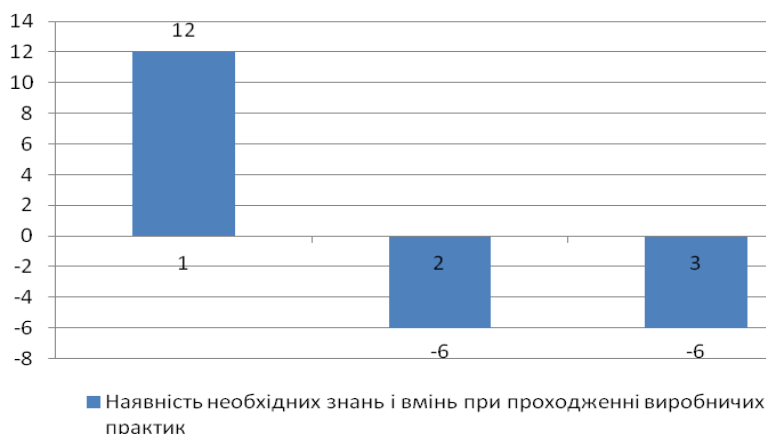

Рис. 1. Динаміка питомої ваги студентів, що поєднують навчання з практичною діяльністю у 2019–2020 рр.

* Джерело: побудовано авторами

Респонденти у своїх відповідях майже однотайно відзначили високу частку практичної складової в дисциплінах та в освітніх програмах загалом.

Позитивна динаміка спостерігається у відповідях респондентів, які відзначили наявність необхідних знань і вмінь при проходженні виробничих практик (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка наявності необхідних знань і вмінь при проходженні виробничої практики у 2019–2020 рр.

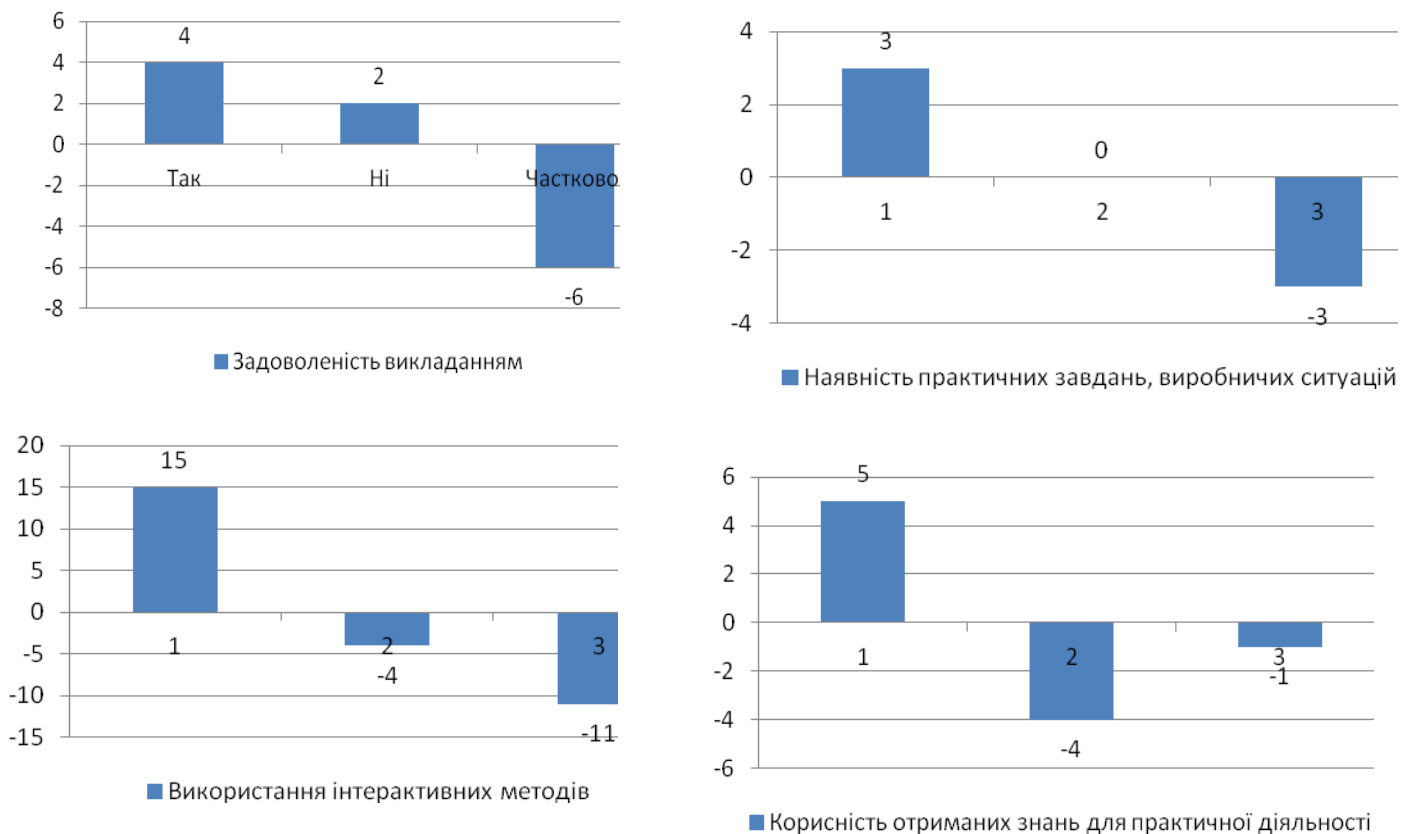
* Джерело: побудовано авторами

Згідно з результатами дослідження синергічне поєднання освіти, практики і науки сприятиме формуванню ефективних управлінських рішень, серед яких такі напрями забезпечення ефективності трудової діяльності:

- сталий соціально-економічний розвиток підприємств, підвищення матеріального добробуту працівників;
- удосконалення нормування праці для підвищення ефективності використання робочого часу та трудового потенціалу працівників;
- забезпечення індивідуалізації в організації оплати праці, посилення її залежності від професіоналізму працівників, рівня їх кваліфікації, змістовності, складності та умов праці;
- розроблення і впровадження сучасних систем мотивації праці;

– практична реалізація соціальних гарантій працівників.

На нашу думку, позитивним є визначення наявності в освітньому процесі вмінь та навичок, що сприяють розвитку професійного й особистісного потенціалу для забезпечення ефективної трудової діяльності в майбутньому (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка практичної складової в освітньому процесі студентів першого рівня підготовки (бакалавр) ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» у 2019–2020 рр.

* Джерело: побудовано авторами

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, слід враховувати домінуючий вплив освітнього чинника на рівень наукових досліджень, практичну діяльність підприємств різних галузей, людський розвиток, якість життя. Визначальними чинниками формування синергії освіти, науки і практики в контексті забезпечення ефективності трудової діяльності є пристосованість системи освіти й професійної підготовки до змін у кон'юктурі ринку праці, забезпечення підготовки такої робочої сили, якість та професіоналізм якої відповідають потребам розвитку економіки та суспільства в цілому.

Література

1. Грішнова О. Підвищення продуктивності праці – головна конкурентна перевага сучасного підприємства. Науковий вісник Одеського національного економічного університету № 11 (263). 2018. С. 67–83.
2. Дороніна, О. А. Регіональний вимір гідної праці в Україні : оцінка складових та моніторинг змін. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2018. № 4 (68). С. 31–43.
3. Колот А. М. и др. Соціально-трудова розвиток в XXI столітті: до природи глобальних змін, нових можливостей, обмежень і викликів. 2019. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/31821/dse_2019_1_9.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

4. Лібанова Е. М., Власенко Н. С., Власик О. С. та ін. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз: колективна монографія / за ред. Е. М. Лібанової. Київ, 2007. 328 с.
5. Шаульська Л. Реалізація потенціалу конкурентоспроможності фахівця в умовах кризового стану ринку праці. *Вісник Донецького національного університету. Серія В. Економіка і право.* 2014. № 2. С. 97–102.
6. Шушпанов Д., Ліфанова М. Інноваційні інструменти управління персоналом транснаціональних корпорацій. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України.* 2019. Вип. 24. С. 86–93.
7. Україна посередині рейтингу в Доповіді ПРООН про стан людського розвитку за 2019 рік: URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2019/ukraine-ranks-mid-table-in-undps-2019-human-development-report.html>.
8. Управління людськими ресурсами: філософські засади: навч. посібн. / під ред. В. Г. Воронкової. Київ, 2006. 576 с.
9. Петренко Н. О., Кустрич Л. О., Гоменюк М. О. Управління проектами: навчальний посібник. Київ, 2015. 244 с.

References:

1. Hrishnova O. (2018). Pidvyshchennia produktyvnosti pratsi – holovna konkurentna perevaha suchasnoho pidpriemstva. [Increasing labor productivity – the main competitive advantage of modern enterprise]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu* 11 (263). 67–83. [in Ukrainian].
2. Doronina, O. A. (2018). Rehionalnyi vymir hidnoi pratsi v Ukraini: otsinka skladovykh ta monitorynh zmin. [Regional dimension of decent work in Ukraine: assessment of components and monitoring of changes]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen.* 4 (68). 31–43. [in Ukrainian].
3. Kolot A. M. y dr. (2019). Sotsialno-trudovi rozvytok v XXI stolitti: do pryrody hlobalnykh zmin, novykh mozhlyvostei, obmezhen i vyklykiv. [Social and labor development in the XXI century: the nature of global change, new opportunities, constraints and challenges] URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/31821/dse_2019_1_9.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [in Ukrainian].
4. Libanova, E. M., Vlasenko, N. S., Vlasyk O. S., etc. (2007) *Liudskiy rozvytok rehioniv Ukrainy: analiz ta prohnoz [Human development of the regions of Ukraine: analysis and forecast]: Kolektyvna monohrafiia – Collective monograph.* K. : In-t demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
5. Shaulska L. (2014). Realizatsiia potentsialu konkurentospromozhnosti fakhivtsia v umovakh kryzovoho stanu rynku pratsi [Realization of the competitiveness potential of a specialist in a crisis of the labor market]. *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu. Serii V. Ekonomika i pravo.* 2. 97–102. [in Ukrainian].
6. Shushpanov D., Lifanova M. (2019). Innovatsiini instrumenty upravlinnia personalom transnatsionalnykh korporatsii. [Innovative tools for personnel management of multinational corporations]. *Rehionalni aspekty rozvytku produktyvnykh syl Ukrainy.* 24. 86–93. [in Ukrainian].
7. *Ukraina poseredyni reitynhu v Dopovidi PROON pro stan liudskoho rozvytku za 2019 rik [Ukraine in the middle of the ranking in the UNDP Report on the state of human development for 2019]:* URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2019/ukraine-ranks-mid-table-in-undps-2019-human-development-report.html>. [in Ukrainian].
8. Voronkova, V. H. (2006) *Upravlinnia liudskymy resursamy : filosofski zasady [Human resource management: philosophical principles] : Navch. posibn. Tutorial.* K. : VD "Profesional".
9. Petrenko, N. O., Kustrich, L.O., Homeniuk, M.O. (2015) *Upravlinnia proektamy [Project management] ; Navchalnyi posibnykl.* Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].

Статтю отримано 18 листопада 2020 року

Article received November 18, 2020